

17.3.2003

1472/4/01

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Eteläpää

VIIVÄSTYS ESITUTKINNASSA JA SYYTTÄJÄN ESTEELLISYYS

1

KANTELU

Asianajaja Johanna Ojala kertoo päämiehensä A:n puolesta 21.5.2001 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kantelukirjoituksessa rikosilmoituksensa johdosta tehdystä esitutkinnasta Hyvinkään kihlakunnan poliisilaitoksella ja Hyvinkään kihlakunnansyyttäjän asiassa tekemästä syyteharkinnasta.

Ojala pyytää oikeusasiamiestä tutkimaan, ovatko rikosilmoituksen johdosta esitutkinnan suorittaneet Hyvinkään kihlakunnan poliisimiehet ja syyteharkinnan suorittanut kihlakunnansyyttäjä laiminlyöneet virkavelvollisuutensa.

Ojala katsoo kantelussaan, että joko esitutkinta on viivästynyt siten, että syyteoikeus rikosilmoituksessa yksilöityjen vaihtoehtoisten rikosten osalta on ainakin osittain vanhentunut siinä vaiheessa, kun esitutkintapöytäkirja on toimitettu syyttäjälle tai syyteoikeus on vanhentunut syyteharkinnan aikana. Edelleen kantelussa pyydetään selvittämään, onko syyttäjä menetellyt virkavelvollisuuksiensa mukaisesti katsoessaan rikoksen vanhentuneeksi. Vielä kantelussa pyydetään selvittämään, onko syyttäjä ollut esteellinen tekemään syyteharkintaa asiassa. Lisäksi Ojala katsoo 15.10.2001 antamassaan vastineessa, että hänen asiassa tekemänsä lisätutkintapyynnön mukaiset toimenpiteet on perusteitta jätetty suorittamatta.

2

SELVITYS

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian työjärjestykseen perustuvan asiajaon mukaan asia kuuluu apulaisoikeusasiamies Ilkka Rautiolle.

Hyvinkään kihlakunnan poliisilaitos toimitti pyynnöstäni tänne tutkinnanjohtaja, komisarion ja tutkija, ylikonstaapelin selvityksen ja antoi lausunnon, jotka asiakirjat on aikanaan toimitettu asianajaja Ojalalle tiedoksi. Hyvinkään kihlakunnan syyttäjä antoi asiassa oman selvityksensä, jonka valta kunnansyyttäjänvirasto lausuntoineen toimitti pyynnöstäni tänne. Myös nämä asiakirjat on toimitettu tiedoksi asianajaja Ojalalle. Asianajaja Ojala antoi näihin selvityksiin ja lausuntoihin vastineensa 15.10.2001. Tutkinnanjohtaja antoi tämän jälkeen vielä lisäselvityksen, joka on kantelupäätöksen liitteenä.

3

RATKAISU

3.1

Poliisin toiminta

3.1.1

Esitutinnan kesto

Ojala on 1.12.1998 päämiehensä A:n puolesta tehnyt Hyvin kään kihlakunnan poliisilaitokselle kirjallisen tutkintapyyntö, jossa pyydetään ensinnäkin tutkimaan, onko B syyllistynyt väärään ilmiantoon tai herjaukseen ilmoittamalla 5.6.1998 poliisille, että A olisi samana päivänä rikkonut pariskunnan yhteisen asunnon ikkunan ja tunkeutunut väkisin asuntoon.

Toiseksi tutkintapyyntössä pyydetään tutkimaan, onko B syyllistynyt väärään ilmiantoon tai muuhun rikoslain 15 luvun mukaiseen rikokseen taikka johonkin muuhun rikokseen väittämällä A:n syyllistyneen pahoinpitelyyn veistä käyttäen 20.11.1997. Pahoinpitelyasiassa on aikanaan tehty esitutkinta ja nostettu A:ta vastaan syyte, joka on sittemmin hylätty käräjäoikeudessa.

Tutkintapyyntö on kirjattu Hyvinkään kihlakunnan poliisilaitoksella 3.12.1998. Tutkintapyyntössä on vaadittu rangaistusta.

Tutkintapyyntö johdosta asiassa on suoritettu esitutkinta. Kantelun liitteenä olevasta esitutkintapöytäkirjasta ilmenee, että asiassa on suoritettu kolme kuulustelua 21.4.1999 - 18.5.1999. Esitutkintapöytäkirja on kansimerkinnän mukaan päivätty 27.5.1999. Esitutkintapöytäkirjassa on tapahtuma-ajaksi katsottu 5.1.1998 - 28.10.1998 ja epäillyksi rikokseksi väärä ilmianto. Asiassa on pyydetty esitutkintalain 42 §:n mukaista loppulausuntoa. Ojalan laatima loppulausunto on saapunut faxilla Hyvinkään kihlakunnan poliisilaitokselle 23.7.1999. Esitutkintapöytäkirja on saatettu syyteharkintaan Hyvinkään kihlakunnan syyttäjäosastolle 19.7.2000.

Esitutkintalain 6 §:n mukaan esitutkinta on toimitettava ilman aiheetonta viivytystä.

Esitutinnan hyväksyttävä kesto riippuu pääsääntöisesti tutkittavana olevan asian erityispiirteistä kuten sen laadusta ja laajuudesta. Esitutkinnalle ei voida asettaa enimmäisaikaa. Kuitenkin voidaan pitää selvänä, että poliisin tulee toimittaa esitutkinta ennen syyteoikeuden vanhentumista siten, että syyteharkintaan jää kohtuullinen aika (lukuun ottamatta niitä poikkeustapauksia, joissa rikos on tullut poliisin tietoon niin myöhään, ettei tämä ole mahdollista).

Jutun tutkijana on ollut ylikonstaapeli ---. Hänen suorittamansa esitutkinta on kestänyt esitutkintapöytäkirjan päiväykseen 27.5.1999 asti eli noin kuusi kuukautta. Vaikka kyseessä ei näkemykseni mukaan ole laaja tai tutkinnallisesta hankala rikosasia, en pidä ylikonstaapelin tutkintaan käyttämää aikaa sellaisena, että minulla olisi aihetta puuttua ylikonstaapelin toimintaan.

Kun tutkinnanjohtaja on kertomansa mukaan syyskuussa 1999 perehtynyt asiassa annettuun loppulausuntoon ja päättänyt, ettei pyydettyjä lisätoimenpiteitä suoriteta ja esitutkinta asiassa on valmis, oli aikaa rikosilmoituksen kirjaamisesta kulunut noin yhdeksän kuukautta. Asia olisi tullut tämän jälkeen saattaa syyteharkintaan.

Siitä ajasta, missä syyteharkintaan siirtäminen tulee tehdä, ei ole ole massa nimenomaisia määräyksiä. Asian luonteesta näkemykseni mukaan kuitenkin johtuu, että tämän tulisi tapahtua joutuisasti. Huomioon ottaen mm. mahdolliset kirjaamis-, kopioimis- ja postitustoimet voidaan arvioida, että hyväksyttävä aika tulisi laskea ennemmin päivissä kuin viikoissa. Tässä tapauksessa tähän toimenpiteeseen on kulunut selvityksen valossa vähintään 10 kuukautta.

On korostettava sitä, että asian osallisten - mm. asianomistajan ja epäiltynä kuullun - näkökulmasta jutun esitutkinta on kestänyt siihen asti, kun esitutkintapöytäkirja on faktisesti saatettu syyttäjälle syyteharkintaan. Rikosilmoituksen kirjaamisesta 3.12.1998 siihen, kun asia on toimitettu syyttäjälle 19.7.2000, on kulunut lähes 20 kuukautta.

Esitutkintapöytäkirjan merkinnöistä on pääteltävissä, että poliisin käsityksen mukaan kysymyksessä olisi väärä ilmianto ja teko jatkuisi 28.10.1998 asti. Tällaista tulkintaa ei voida pitää lainvastaisena. On ilmeistä, että jutun tutkijan ja tutkinnanjohtajan käsitys asiasta on ollut se, ettei esitutkinnalla ole erityinen kiire uhkaavan vanhentumisen vuoksi. Tämän käsityksen mukaisesti kysymyksessä ei olisi - poliisin viaksi luettavasta esitutkinnan viivästymisestä huolimatta - tilanne, jossa epäillyn rikoksen syyteoikeus olisi vanhentunut jutun ollessa esitutkinnassa.

Tutkinnanjohtajan selvityksen ja Hyvinkään kihlakunnan poliisilaitoksen lausunnon mukaan asiassa on tapahtunut vahinko. Epäselväksi on jäänyt, missä virhe on tapahtunut, mutta tutkinnanjohtajan selvityksen mukaan asian siirtymisen valvonta on ollut hänen vastuullaan. Tästä olen samaa mieltä. Tutkinnanjohtaja kertoo selvityksessään, että tämän tapauksen myötä prosessia esitutkinta-aineiston syyteharkintaan siirtämisessä on tarkastettu. Hyvinkään kihlakunnan poliisilaitoksen lausunnosta ilmenee sama asia.

Katson, että asian käsittely on aiheettomasti viivästynyt.

Tutkinnanjohtaja ei ole riittävästi varmistanut, että esitutkinnan valmistuttua asiat saatetaan viipymättä syyttäjän harkittavaksi esitutkintalain 6 §:n edellyttämien tavoin. Menettelyn moitittavuutta arvioidessani olen kuitenkin ottanut huomioon sen, mitä olen edellä lausunut asian vanhentumisesta.

3.1.2

Lisätutkintapyyntö

Esitutkintaan annetussa loppulausunnossa on pyydetty eräitä lisätutkintatoimenpiteitä, joita tutkinnanjohtaja ei kuitenkaan ole määrännyt tehtäväksi.

Esitutkintalain 12 §:n mukaan asianosaisen pyytämät kuulustelut ja muut tutkintatoimenpiteet on suoritettava, jos asianosainen osoittaa, että ne saattavat vaikuttaa asiaan, ja jollei niistä aiheudu asian laatuun nähden kohtuuttomia kustannuksia.

Esitutkintaan annetussa loppulausunnossa on pyydetty kuulemaan eräitä todistajia (joista kaksi on pyynnössä nimetty ja yhden henkilöllisyyttä ei ole tiedetty) ja pahoinpitelyasian pääkäsittelyssä kertyneiden nauhoitteiden liittämistä esitutkintamateriaaliin. Tutkinnanjohtaja ei ole kuitenkaan suorittanut pyydettyjä toimenpiteitä. Selvityksessään hän on kertonut, että nimetyt todistajat on puhuteltu ja että he eivät ole tienneet asiasta sen enempää kuin mitä esitutkintapöytäkirjaan on kirjattu (toiselle ei ole puhuttelun jälkeen edes tehty todistajankuulustelua). Nauhoista tutkinnanjohtaja ei lausu selvityksessään mitään.

Totean tutkinnanjohtajalla olevan harkintavaltaa sen suhteen, tehdäänkö pyydetty esitutkimustoimenpiteet. Nimettyjen todistajien osalta minulla ei ole aihetta epäillä, että tutkinnanjohtaja olisi käyttänyt väärin harkintavaltaansa. Esitutkintalain 12 §:n mukaan asianosaisen on osoitettava, että pyydetty toimenpiteet saattavat vaikuttaa asiaan. Lisätutkimustapauksissa ei ole kerrottu, miten nauhojen liittäminen esitutkimusmateriaaliin vaikuttaisi asiaan. Ottaen huomioon, että esitutkimusraportin liitteenä olevassa käräjäoikeuden tuomiossa on pääkäsittelyssä vastaanotettu näyttö ja lausumat selostettu varsin seikkaperäisesti, minulla ei ole aihetta epäillä tutkinnanjohtajan käyttäneen väärin harkintavaltaansa tältäkin osin.

3.2

Syyttäjän toiminta

3.2.1

Vanhentumistulkinta

Syyttämättäjäntämispäätöksessään kihlakunnansyyttäjä on kantelunalaisilta osin katsonut, että B:n 5.1.1998 tekemäksi epäillyn väärän ilmiannon osalta ei ole riittävää näyttöä syytteen nostamiseen. Toiseksi kihlakunnansyyttäjä on katsonut, että mahdollisen herjauksen syyteoikeus on vanhentunut kahdessa vuodessa eli 5.1.2000.

Ojala on kantelussaan katsonut, ettei vaihtoehtoisena rikosnimikkeenä tutkittu herjaus ole vanhentunut 5.1.2000, koska pääkäsittely käräjäoikeudessa on asiassa järjestetty 14.10.1998, jolloin B on toistanut sen, mitä hän on kertonut 5.1.1998 rikosilmoitusta tehdessään. Kihlakunnansyyttäjä on selvityksessään kertonut, että hän on tulkinut Ojalan 1.12.1998 päiväämää tutkimustapauksensa siten, että siinä on pyydetty sen selvittämistä, onko B syyllistynyt mainittuihin rikoksiin rikosilmoituksen tekemisellä 5.1.1998.

Tutkimustapauksessa, joka sisältää myös asianomistajan rangaistusvaatimuksen, todetaan mm. "B on väittänyt päämieheni syyllistyneen 20.11.1997 pahoinpitelyyn veistä käyttäen. Asiassa on suoritettu esitutkiminta ja se on käsitelty myös käräjäoikeudessa...". Esitutkimintaan annetussa loppulausunnossa todetaan asiasta mm: "B ei pystynyt oikeudessa esittämään mitään näyttöä sanotusta pahoinpitelyrikoksesta." Sen enempää tutkimustapauksessa kuin loppulausunnossakaan ei yksilöidä sen rikoksen tekoaikaa, josta rangaistusta vaaditaan. Asian kannalta tällä on merkitystä, koska herjaus on asianomistajarikos. Selvityksen perusteella kihlakunnansyyttäjä on joutunut tulkitsemaan, mistä teosta rangaistusta vaaditaan.

Kihlakunnansyyttäjän menettelyn oikeellisuutta harkittaessa on otettava huomioon korkeimman oikeuden tuomiosta KKO:1994:60 ilmenevä oikeusohje, jonka mukaan syyttämispyyntö ei voi ulottua muihin kuin pyynnössä nimenomaan yksilöityihin tekoihin. Saman ennakkoratkaisun mukaan epäselvissä tapauksissa on perusteltua ratkaista syyteoikeuden vanhentumisen alkamisajankohta syytetyn eduksi. Huomioitava tosin on, että korkeimman oikeuden tuomio koskee nyt jo kumottuja rikoslain voimaantuloasetuksen määräyksiä, mutta voimassa olevassa laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa on asiallisesti samansisältöiset määräykset.

Lisäksi on jossain määrin tulkinnanvaraista, olisiko 5.1.1998 rikosilmoituksella tehty ja 14.10.1998 alioikeuskäsittelyssä toistettu epäilty herjaus yksi vai kaksi rikosta. Kummankin vaihtoehdon puolesta voidaan esittää perusteluja. Esimerkiksi teoksessa Rikosoikeus

(WSOY 1999) sivuilla 589-590 todetaan: "Käytännössä voidaan joutua kysymään myös, onko pitkäaikainen yhden ihmisen kunnian loukkaaminen yksi herjaus. Jos tekijä jatkaa herjastaan useissa lehtikirjoituksissa, kyse lienee vain yhdestä herjauksesta, jos teot ovat riittävässä ajallisessa ja paikallisessa yhteydessä toisiinsa ja herjaus perustuu saman perättömän tiedon toistamiseen."

Tarkasteltaessa asiaa syyteharkinnan kannalta, voidaan tosin kysyä, mikä on vaihtoehdoisen rikosnimikkeen merkitys tässä tapauksessa. On huomioitava, että syyteharkinnassa sovellettujen väärän ilmiannon (RL 26:1, 613/1974) ja herjauksen (RL 27:1, 908/1974) tunnusmerkistöt ovat osittain yhtenevät (kummassakin lainkohdassa on kysymys "vastoin parempaa tietoansa" annetun väärän tiedon merkityksestä). Siten on kyseenalaista, olisiko kihlakunnansyyttäjä voinut syyttää herjauksesta (vanhentumissääntöjen niin salliessa), kun hän on katsonut, ettei ole *näyttöä* siitä, että B olisi tehnyt rikosilmoituksen tietäen, ettei väitettyä, häneen kohdistunutta pahoinpitelyä ole tapahtunut. Kysymys on kuitenkin ollut saman tiedon antamisesta niin väärän ilmiannon kuin herjauksenkin näkökulmasta. Näin ollen on kysymyksenalaista, onko herjauksen syyteoikeuden vanhentumisella merkitystä asiassa.

Edellä selostettu huomioiden katson, ettei ole ilmennyt aihetta epäillä kihlakunnansyyttäjän ylittäneen hänelle syyttäjänä kuuluvaa harkintavaltaa tai käyttäneen sitä väärin tehdessään kantelunalaisen syyttämättä jättämispäätöksen.

3.2.2

Syyteharkinta-aika

Asia on tullut Hyvinkään kihlakunnan syyttäjäosastolle 21.7.2000. Kihlakunnansyyttäjä on tuolloin ollut vuosilomalla, jolta hän on palannut 6.8.2000. Tästä ajankohdasta on alkanut hänen vastuullaan ollut syyteharkinta-aika. Kihlakunnansyyttäjä on tehnyt asiassa päätöksen syyttämättä jättämisestä 21.2.2001.

Valtion virkamieslain 14 §:n mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Virkamiehen velvollisuus suorittaa tehtävänsä viivytyksettä koskee myös syyttäjän syyteharkintaa. Syyteharkinnan hyväksyttävä kesto riippuu ratkaistavan asian ominaispiirteistä, kuten asian laadusta ja laajuudesta. Mitä laajempi ja syyteharkinnallisesti hankala asia on kysymyksessä, sitä pidempää syyteharkinta-aikaa voidaan pitää perusteltuna. Valtakunnansyyttäjä on asettanut tulostavoitteeksi sen, ettei syyteharkinta syyttäjistä riippuvasta syystä kestäisi yli kuutta kuukautta. Joka tapauksessa syyteharkinta tulisi mahdollisuuksien mukaan suorittaa niin joutuisasti, että syyteharkintaratkaisu on valmis ennen tutkitun rikoksen syyteoikeuden vanhentumista.

Kihlakunnansyyttäjän syyteharkinta-aika nyt kantelunalaisessa asiassa on ollut vähän yli kuusi kuukautta. Syyteharkinnassa ollut asia ei asiakirjoista saatavan selvityksen perusteella ole näkemykseni mukaan ollut mainittavan laaja tai hankalakaan. Ottaen huomioon sen, että edellä "Vanhentumistulkinta"-kohdassa selostetun mukaisesti kihlakunnansyyttäjällä on voinut perustellusti olla se hyväksyttävänä pitämäni käsitys, ettei syyteoikeuden vanhentuminen ole käsillä jutun ollessa hänen harkinnassaan, syyteharkinta-aika ei ole ollut niin pitkä, että se antaisi minulle aiheen puuttua asiaan. En katso kihlakunnansyyttäjän laiminlyöneen velvollisuuksiaan.

3.2.3

Syyttäjän esteellisyys

Kihlakunnansyyttäjä on toiminut syyttäjänä myös asiassa, jossa A:ta on syytetty pahoinpitelystä (ns. pääjuttu) ja jonka yhteydessä väärän ilmiannon tai herjauksen on epäilty tapahtuneen. Asiassa on pidetty pääkäsittely 14.10.1998 ja Hyvinkään kärjäoikeus on antanut kantelunalaisilta osin syytteen hylkäävän tuomion 28.10.1998.

Kantelussa on katsottu, että kihlakunnansyyttäjä olisi ollut esteellinen tekemään syyteharkintaa asiassa, koska hän on ollut syyttäjänä myös siinä pahoinpitelyasiassa, jonka käsittelyn yhteydessä epäilty väärä ilmiannon/herjaus on tapahtunut. Kantelun mukaan kihlakunnansyyttäjä olisi syyttämättäjäntämissä päätöksessään samalla arvioinut omien virkatoimiensa oikeellisuutta. Tämä olisi kantelun mukaan sellainen seikka, että A:lla olisi perustelu aihe epäillä syyttäjän puolueettomuutta asiassa.

Syyttäjän esteellisyydestä säädetään yleisistä syyttäjistä annetun lain 12 §:ssä. Kantelunalaiseen tapaukseen sovelletaan näkemykseni mukaan pykälän 6 kohtaa, jonka mukaisesti syyttäjä on esteellinen silloin kun jokin muu kuin pykälän 1-5 kohdissa selostettu seikka on omiaan antamaan perustellun aihe epäillä hänen puolueettomuuttaan asiassa.

Valtioneuvoston oikeuskansleri on antanut kanteluratkaisun (991/1/95, 18.1.1996), joka koski tilannetta, jossa tuomioistuin oli tuominnut erään henkilön talousrikoksista syytteen mukaisesti mm. erään todistajan kertomuksen perusteella. Tuomittu henkilö teki rikosilmoituksen todistajasta epäillen perätöntä lausumaa. Poliisi tutki asian ja saattoi sen syyteharkintaan. Syyttäjänvirastossa juttu jaettiin samalle syyttäjälle, joka oli toiminut syyttäjänä talousrikosjutussa. Oikeuskanslerin määräyksestä epäillyn perättömän lausuman syyteharkintaa tekeään vaihdettiin toinen syyttäjä, koska "voidaan prosessin ulkopuolelta arvioida, että syyttäjän uskottavuus suorittaa tasapuolisesti syyteharkinta pääasiaan liittyvässä, mutta menettelyllisesti erillisessä perätöntä lausumaa koskevassa jutussa, joka saattaisi vaikuttaa syytetyn hyväksi, olisi vähentynyt."

Apulaisoikeuskansleri on eräässä ratkaisussa (513/1/97, 8.10.1997), - joka koski tilannetta, jossa kihlakunnansyyttäjä oli riittävän näytön puuttumisen vuoksi jättänyt nostamatta syytteen perättömästä lausumasta aiemmin pääjutussa tuomioistuimessa kuulemaansa todistajaa vastaan - katsonut, ettei ollut aihetta epäillä syyttäjän kyvyn ratkaista syyteharkinta-asiaa ennakkoluulottomasti ja tasapuolisesti olleen vaarantunut. Apulaisoikeuskansleri on tosin katsonut, että tämänkaltaisia tapauksissa tulisi pyrkiä siihen, että syyteharkinnan suorittaisi joku muu kuin pääjutun syyttäjänä toiminut syyttäjä.

Valtakunnansyyttäjänviraston ratkaisussa 120/22/99, 21.1.2000 on katsottu, ettei syyttäjä ole ollut esteellinen tehdessään syyteharkinnan perätöntä lausumaa koskevassa asiassa toimittuaan jo sitä ennen syyttäjänä siinä pääjutussa, johon liittyvässä todistelussa tämä lausuma oli tuomioistuimelle annettu.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on ratkaisussaan 66/4/96, 19.3.1997 katsonut lääninpoliisineuvoksen olleen esteellinen päättämään esitutkinnan toimittamatta jättämisestä asiassa, kun hän oli toiminut syyttäjänä asiaan liittyneessä aikaisemmassa jutussa eli ns. pääjutussa. Pääjutussa oli kysymys laittomasta uhkauksesta, jossa syyttäjän näytönä oli asianomistajien kertomus. Esitutkinnan toimittamatta jättämisessä oli kysymys pääjutun asianomistajien epäilyistä perättömästä ilmiannosta. Lääninpoliisineuvos teki päätöksen

esitutkinnan toimittamatta jättämisestä poliisimiehenä ja apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa oli kysymys esitutkintalain esteellisyyssäännöksen soveltamisesta.

Asiallisesti edellä selostetut kolme ensimmäistä kanteluratkaisua käsittelevät eri tilannetta, kuin mistä nyt on kyse (todistajan perätön lausuma - asianomistajan väärä ilmianto), mutta samankaltaisuuksiensa vuoksi ne voidaan ottaa huomioon kihlakunnansyyttäjän menettelyä oikeudellisesti arvioitaessa. Lisäksi on korostettava, että selostetut oikeuskanslerin ja apulaisoikeuskanslerin ratkaisut ovat ajalta, jolloin yleisistä syyttäjistä annettu laki ei ollut voimassa sekä. Selostetussa apulaisoikeusasiamiehen ratkaisussa oli kysymys esitutkintalain mukaisesta tutkinnanjohtajan esteellisyydestä, mutta siinä voidaan nähdä samankaltaisuutta nyt käsiteltävänä olevaan asiaan.

Syyttäjän esteellisyyttä koskevan pykälän 6 kohdan esitöiden (LaVM 20/1996) mukaan asian arvioinnissa on otettava huomioon, minkälainen suhde syyttäjällä on ollut käsiteltävään asiaan, asianosaisiin tai asiassa muutoin esiintyviin henkilöihin.

Kihlakunnansyyttäjä on pääjutun syyteharkinnassa katsonut, että on ollut todennäköisiä syitä A:n syyllisyyden tueksi. Pääjutun näytön arviointi on kihlakunnansyyttäjän syytteen mukaan perustunut B:n asianomistajana antamaan kertomukseen tapahtuneesta pahoinpitelystä ja lääkirinto distukseen, jonka mukaan havaitut vammat eivät ole olleet ristiriidassa B:n kertomuksen kanssa. Syyte on käräjäoikeudessa hylätty eikä kihlakunnansyyttäjä ole tuomiosta valittanut.

Kihlakunnansyyttäjä saattaisi olla esteellinen ensinnäkin sen johdosta, että hänen ja A:n välit olisivat siinä määrin kärjistyneet pääjutun alioikeus käsittelyn vuoksi tai muutoin, että kihlakunnansyyttäjän puolueettomuus perustellusti olisi kyseenalainen (ns. vastapuoliesteellisyys). Asiakirjoista saatavan selvityksen mukaan A:n ja kihlakunnansyyttäjän erimielisyys pääjutun yhteydessä ei ole poikennut tavanomaisesta asetelmasta virallinen syyttäjä - syytetty. Kihlakunnansyyttäjä on vaatinut rangaistusta asiassa, jossa A on kiistänyt syytteen. Mitään sellaista, joka tällä perusteella antaisi aiheen epäillä kihlakunnansyyttäjän puolueettomuutta väärää ilmiäntoa koskevassa asiassa, ei ole ilmennyt.

Esteellisyys saattaisi tulla kyseeseen myös, mikäli katsottaisiin kihlakunnansyyttäjän tulevan esteelliseksi hänen aiempien, pahoinpitelyasiassa tehtyjen, väärään ilmiänto-asiain vaikutavien virkatoimien vuoksi (ns. oikeusaste-esteellisyys). Syyttäjää voidaan vain poikkeuksellisesti pitää esteellisenä hänen aikaisemmassa jutussa tai saman jutun aiemmissä vaiheissa omaksumansa ennakkokäsityksen vuoksi. Esteellisyys tällä perusteella voisi tulla kyseeseen lähinnä silloin, kun syyttäjä on voimakkaasti sitoutunut tiettyyn näkemykseen asiain kulusta, mutta hänen tulisi uudessa syyteharkinnassaan kyetä muodostamaan puolueettomasti uusi käsitys asiasta.

Ennakkokäsityksen olemassaoloa voidaan tässä tapauksessa arvioida muun muassa vääräksi ilmiännoksi tai herjaukseksi epäillyn lausuman merkityksellä pahoinpitelyasiassa. Käräjäoikeuden tuomiosta pahoinpitelyasiassa ilmenee, että syyttäjä on asiassa vedonnut näyttönä B:n kertomuksen lisäksi tämän vammoista hankittuun lääkärin lausuntoon. Tuomion mukaan lääkärinlausunto ei ole ristiriidassa B:n kertomuksen kanssa. Aineisto, jonka perusteella kihlakunnansyyttäjä on pahoinpitelyasian syyteharkinnan tehnyt, on siten ollut varsin tavanomainen. Syyteharkinnassa B:n lausumat eivät näytä saaneen mitenkään poikkeavan korostunutta asemaa. Käräjäoikeuden tuomiokaan ei näytön arvioinnin osalta sisällä mitään erityistä tai tavanomaisesta poikkeavaa B:n kertomuksen osalta - syyte on

hylätty, koska syytteessä kuvattu menettely on katsottu jääneen riittävän luotettavasti näyttämättä. Asiassa ei ole tullut ilmi sellaista, että olisi syytä arvioida kihlakunnansyyttäjän olleen jotenkin erityisen sitoutunut alkuperäisen syyteharkintansa mukaiseen tapahtumienkulkuun.

Se, että syyte on sittemmin käräjäoikeudessa hylätty ei sinänsä ole osoitus siitä, että syyteharkinnassa olisi menetelty virheellisesti. Syyttäjän toiminnalle on ominaista, että asiassa saatava näyttö kehittyy vielä oikeudenkäynnin aikanakin. Syyttäjä voi joutua jopa luopumaan syytteestään kesken oikeudenkäynnin, jos asian oikeuskäsittely osoittaa sen aiheettomaksi. Kihlakunnansyyttäjä ei ole tässä tapauksessa valittanut käräjäoikeuden ratkaisusta hovioikeuteen, vaan on tyytynyt ratkaisuun. Kerrotut seikat puhuvat sitä vastaan, että kihlakunnansyyttäjä on kantelussa väite tyin tavoin joutunut tilanteeseen, jossa hänen on arvioitava itse aikaisempien virkatoimiensa oikeellisuutta.

Syyttäjän on tällaisessa tapauksessa itse arvioitava esteellisyyttään. Hänellä on tätä arviointia tehdessään harkintavaltaa sen suhteen, miten lakia on asianomaisessa tapauksessa tulkittava. Edellä olevan perusteella katson, että selvityksessä ei ole tullut ilmi seikkaa, jonka perusteella kihlakunnansyyttäjän olisi katsottava ylittäneen harkintavaltaansa tai laiminlyöneen velvollisuuksiaan arvioidessaan esteellisyyttään toimia syyttäjänä väärää ilmiantoa/herjausta koskevassa asiassa. Pidän kuitenkin syyttäjätöiminnan ulkoisen uskottavuuden kannalta parempana, että tämänkaltaisissa tilanteissa, joissa syyteharkintaan tulee epäiltyä väärää ilmiantoa koskeva asia, syyteharkinnan suorittaisi ja mahdollista syytettä ajaisi joku muu syyttäjä kuin se, joka on pääjutun yhteydessä joutunut arvioimaan kyseistä lausumaa ja vedonnut siihen näyttönä syytteensä tueksi.

4 TOIMENPITEET

Kun esitutkinnan viivästyminen syyteharkintaan toimittamisessa on saadun selvityksen perusteella johtunut inhimillisestä erehdyksestä eikä viivästyksellä väärän ilmiannon kannalta ole ollut oikeudellista merkitystä, pidän riittävänä, että saatan kohdassa 3.1.1 lausumani käsityksen tutkinnanjohtajan menettelyn virheellisyydestä hänen tietoonsa. Samalla kiinnitän tutkinnanjohtajan huomiota vastaisen varalle siihen, että asiakirjojen kulkua tulee seurata siten, ettei esitutkinnan aiheettomia viivästyksiä tapahdu. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni tutkinnanjohtajalle.

Vaikka asiakirjojen seuranta on lausunnon perusteella Hyvinkään kihlakunnan poliisilaitoksessa jo oma-aloitteisesti kehitetty, kiinnitän vastaisen varalle Hyvinkään kihlakunnan poliisilaitoksen huomiota siihen, että asiakirjojen kulku tulee järjestää sellaiseksi, ettei nyt kysymyksessä olevan kaltaista asiakirjojen kulussa ilmennyttä viivettä pääse tapahtumaan. Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni Hyvinkään kihlakunnan poliisilaitokselle.

Olen edellä 3.2.3 kohdassa katsonut, että on käsitykseni mukaan parempi, jos syyttäjän tehtävät kerrotunlaisissa pääasiaan liittyvää väärää ilmiantoa koskevissa asioissa hoitaa joku muu kuin pääjutun syyttäjä. Saatan tämän käsitykseni kihlakunnansyyttäjän tietoon lähettämällä hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni.

Muihin toimenpiteisiin kantelu ei anna aihetta.

Kantelun liitteet palautetaan ohessa.